

Čimbenici za poboljšanje razumijevanja rada uredništva znanstvenog časopisa

Factors to improve understanding of the editorial process of the scientific journal

Višnja Vičić Hudorović

Glavna i odgovorna urednica Sestrinskoga glasnika - Nursing Journal
Editor-in-Chief of Nursing Journal

Received June 4th 2016;

Accepted June 4th 2016;

Ključne riječi: Peer review • kontrola stupnja kvalitete • znanstveno publiciranje

Keywords: Peer review • quality control • research publication

Kratki naslov: Poboljšanje razumijevanja rada uredništva

Running head: Improve understanding of the editorial process

Autor za korespondenciju/Corresponding author: Višnja Vičić Hudorović, mag. med. techn., PSSM, Editor in Chief, Sestrinski glasnik, Nursing Journal • E-mail: visnja.vicic.hudorovic@skole.hr

Prije prihvaćanja ili odbacivanja za publiciranje znanstveni rukopisi podvrgavaju se recenzijском tj. [engl. *peer-review* – **PR**] procesu. Navedeni proces/postupak uveden je prije 300 godina u postupke uredništava znanstvenih časopisa. Radi povećanja stupnja kvalitete publiciranih članaka, i uporabe odgovarajućih standarda rukopisa, danas ovaj postupak upotrebljavaju uredništva svih znanstvenih i stručnih časopisa, kao i Sestrinski glasnik/Nursing Journal.

Peer-review proces najznačajniji je dio kontrole stupnja znanstvene kvalitete rukopisa koji je pristigao u uredništvo te mu je svrha određivanje zadovoljava li pristigli rukopis uvjete koji su opisani u uputama za autore u svrhe publiciranja rukopisa.

Svrha je ovog uvodnog članka opisati postupak recenziranja, i općenito, kako se primjenjuje u časopisu Sestrinski glasnik/Nursing Journal. Nadalje, svrha je članka povećanje stupnja razumijevanja samog procesa i njegovih osnovnih ciljeva autorima koji su poslali rukopise i onih koji će to učiniti. Posebno napominjem potrebu razumijevanja duljine vremena koje je potrebno da se dovrši postupak recenzije, povećanje stupnja kvalitete znanstvenog sadržaja rukopisa, potrebu pridržavanja smjernica koje su navedene u uputama za autore kako rukopis ne bi trebao biti podvrgnut višestrukim recenzijama te se posljedično značajno smanjuje duljina trajanja od dana kada uredništvo časopisa zaprimi rukopis u proces do dana publiciranja.

Sredinom osamnaestog stoljeća prvi je putje proces recenziranja znanstvenih članaka uporabljen sredinom osamnaestog stoljeća i to u uredništvima časopisa koji su tiskani u Velikoj Britaniji [engl. *The Royal Societies of Edinburgh and London*] [1]. Tijekom vremena uredništva mnogobrojnih znanstveno-stručnih časopisa postupno u svoj svakodnev-

ni rad uvode *peer-review* proces. Međutim, u počecima uvođenja procesa on je često loše organiziran, a u znatnom broju slučajeva isključivo ovisan o glavnom uredniku. Tijekom sredine 20. stoljeća *peer-review* proces postao je općeprihvaćen način rada svih uredništava znanstveno-stručnih časopisa te je standardiziran. Stoga su za uspješno publiciranje u svim znanstveno-stručnim časopisima Svjetske akademске znanstvene zajednice u uporabi istovjetne smjernice i preporuke izrađene u krovnim znanstvenim organizacijama koje imaju najveći ugled [engl. *World Association of Medical Editors (WAME)*, *European Association of Scientific Editors (EASE)*, *International Committee for Medical Journal Editors (ICMJ)* i sl.] radi publiciranja pristiglih znanstvenih rukopisa [2].

Dva najvažnija razloga za povećanje uporabe *peer-review* Jesu stalno i znatno povećanje broja pristiglih rukopisa. U ne tako davnoj prošlosti, glavni urednici novih [i postojećih] znanstvenih časopisa često su se morali boriti kako bi prikupili dovoljan broj rukopisa da bi popunili sveščić časopisa. Stoga u odabiru rukopisa za publiciranje urednici nisu trebali oštar proces selekcije, nego su svi pristigli rukopisi uz odgovarajuće izmjene bili publicirani. Tijekom vremena povećan je obim rukopisa koji su utemeljeni na znanosti temeljenoj na dokazima te se broj pristiglih rukopisa stalno povećavao. Stoga su glavni urednici morali uporabiti postupke za svrhe selekcije rukopisa za publiciranje. Drugi razlog za povećanu uporabu postupka *peer-review* znatno je povećanje stupnja i obima novih informacija i tehnologija. Znanstvena područja i interesi povećali su se te su postali sofisticiraniji. Zbog navedenih razloga, glavni urednici danas ne mogu biti stručnjaci u svim znanstvenim područjima i moraju tražiti znanstveno-stručno mišljenje i savjete za poboljšanje stupnja kvalitete pristiglih rukopisa

od stručnjaka odgovarajućih znanstvenih disciplina i grana [1,2].

Trenutno, proces *peer-review* u uporabi je u svim uredništvima znanstvenih časopisa. Međunarodni odbor urednika medicinskih časopisa [engl. *The International Committee of Medical Journal Editors* (ICMJE)] definira proces recenzije kao: “[*peer-review*] je kritička procjena rukopisa pristiglog za publiciranje u znanstveni časopis specijaliziranih stručnjaka/znanstvenika koji nisu članovi uredničkog odbora” [3]. Svrha ovog komentara glavnog urednika jest opisati postupak recenziranja općenito i utvrditi da je isti u uporabi u radu uredništva časopisa *Sestrinski glasnik/Nursing Journal*.

Nadamo se da će sadržaj uvodnog članka pomoći autorima koji prvi put šalju rukopis za objavljivanje, te da će razumjeti problematiku vremena potrebnog da se dovrši postupak recenziranja i postigne odgovarajući stupanj kvalitete pristiglog rukopisa. Nadalje, savjetujemo novim autorima da se prije slanja rukopisa savjetuju s autorima koji su već objavljivali rukopise u znanstvenim časopisima.

Znanstvena publikacija metoda je koja opisuje rezultate autora te služi za daljnju komunikaciju između znanstvenika srodnih ili istovjetnih znanstvenih grana. *Peer-review* proces važan je dio kontrole stupnja kvalitete publiciranih rezultata te mehanizam kojim se verificira da rezultati u rukopisu koji je ponuđen nisu prethodno objavljivi, tj. da se izbjegne mogućnost plagijarizma. U svjetskoj znanstvenoj zajednici članci i rezultati istraživanja koji nisu provjereni *peer-review* procesom nemaju dostatan stupanj znanstvene značajnosti, te ih znatan broj znanstvenika ne smatra zadovoljavajućima. Nadalje, *peer-review* proces služi za provjeru jesu li sadržaj, osnovni ciljevi, metode rada i zaključci u okviru interesa časopisa, tj. odgovaraju li osnovnim ciljevima časopisa. Jednostavnije, *peer-review* proces sadržava četiri osnovna cilja [4]:

- [1] Poboljšanje u izboru i određivanje stupnja kvalitete rukopisa za publiciranje. Izuzimanje rukopisa nezadovoljavajuće strukture, čija je svrha neznanstvena, loše dizajnirane studije, studije koje ne zadovoljavaju kriterije opisane u uputama za autore. Odabir rukopisa za objavljivanje temelji se na znanstvenom doprinosu i valjanosti rezultata opisanih u rukopisu i njegove metodologije. Postavljaju se pitanja: Je li provedeno istraživanje bez nedostataka u dizajnu ili metodologiji? Jesu li opisani rezultati statistički ispravno prikazani?; jesu li opisani rezultati prikazani prema važećim znanstvenim principima?. Rezultati ne smiju biti previše preliminarni ili spekulativni te moraju poslužiti za daljnja istraživanja i znanstvenu razmjenu u svrhu provođenja inovativnih novih istraživanja i teorija. Ocjenjuju se i relevantnost članka za uporabu opisanih rezultata u svakodnevnoj kliničkoj praksi te se određuje stupanj zainteresiranosti čitateljstva i razumljivost rukopisa.
- [2] Povećati stupanj znanstvene kvalitete rukopisa, posebice razumljivost opisane problematike zbog opće populacije čitateljstva:
- [3] Provjeriti opisane znanstvene rezultate te spriječiti malverzacije u objavljivanju [plagijarizam ili dvostruko publiciranje];

- [4] Omogućiti urednicima da završnu odluku o prihvaćanju rukopisa za publikaciju donesu prema stupnjevima značajnosti opisanih rezultata u rukopisu te jesu li zadovoljeni svi kriteriji za svrhe publiciranja rukopisa.

Funkcija *peer-review* procesa održavanje je te unaprjeđenje stupnja standarda časopisa i osiguravanje opisivanja istinitosti navedenih rezultata u pristiglim rukopisima za publiciranje. Uporaba *peer-review* procesa povećava stupanj sigurnosti pojedinih kliničara pri procjenjivanju opisanih rezultata za svrhe svakodnevne uporabe u kliničkoj praksi. Ovo je važno jer pojedini zdravstveni djelatnici imaju različite stupnjeve znanja o problematiki koja se opisuje u sadržaju članka, te ako imaju znanja da su rukopis recenzirali stručnjaci iz navedenog znanstvenog područja/grane, uz manji stupanj nesigurnosti opisane rezultate upotrebljavaju u osobnom svakodnevnom radu [5].

Peer-review proces

Peer-review proces u istovjetnoj je uporabi u svim znanstveno-stručnim časopisima, uz minimalne različitosti. Postupak koji je u uporabi u časopisu *Sestrinski glasnik/Nursing Journal* detaljno je opisan u članku: „Postupak izbora članka za objavljivanje u časopisu *Sestrinski glasnik / Nursing Journal*“ od 1. travnja 2014. godine [6].

- [6] Vičić-Hudorović V. Postupak izbora članaka za objavljivanje u časopisu *Sestrinski glasnik / Nursing Journal* 2014;19(1):3-5., DOI: 10.11608/sgnj.2014.19.001

Ukratko, *peer-review* u časopisu teče ovako: nakon što je rukopis zaprimljen u uredništvu, pomoćnici glavnog urednika provjeravaju je li rukopis pripremljen u skladu s uputama za autore časopisa SG/NJ. Ako rukopis zadovoljava navedene uvjete, šalje se obavijest autoru/ima da je uredništvo zaprimilo rukopis. Svaki rukopis zatim čita glavni urednik [samostalno ili u dogovoru sa pomoćnicima urednika], vrši se procjena njegove prikladnosti za publiciranje u skladu sa smjernicama koje su opisane u uputama za autore, te uređivačke politike. To je značajno kako bi se osiguralo da: [1] Sadržaj rukopisa bude u skladu s djelokrugom časopisa, [2] rukopis slijedi uređivačku politiku i proceduralne smjernice, i [3] da ne sadržava neprihvatljiv stupanj preklapanja rukopisa s rukopisima koji su prije objavljeni [plagijarizam]. Rukopis može biti odmah odbijen i isključen iz daljnjeg procesa publiciranja bez dodatnih pregleda zbog jednog ili više navedenih razloga, a o konačnoj odluci obavještavaju se autori.

Rukopis može biti odbijen bez uključivanja vanjskih recenzentata, ali ne može biti prihvaćen za publiciranje bez dobivenog mišljenja vanjskih suradnika/recenzenata. Dakle, ako rukopis nije odbačen pri prvotnom pregledu, poslan je na pregled kod vanjskih suradnika/recenzenata, i to prema odabiru glavnog urednika.

Danas se vodi znanstvena rasprava između glavnih urednika koji oblik *peer-review* postupka treba uporabiti. Zatvoreni postupak pregleda tradicionalni je oblik recenziranja koji je danas u uporabi u većini znanstvenih časopisa. U navedenom modelu vanjski suradnici/recenzenti ne mogu saznati imena autora rukopisa, ali su poznati s institucijom

u kojoj autor/i izvršavaju svakodnevne radne zadatke [7]. Danas se ovaj model kritizira jer recenzenti mogu biti prisrani u odnosu na geografsko područje u kojem je članak napisan. Drugi je model dvostruko-slijepa recenzija. U navedenom modelu vanjski suradnici/recenzenti i autori ne mogu doznati podatke o autorima članka, a autori ne mogu doznati imena vanjskih suradnika/recenzenata. Navedeni model u uporabi je u radu uredništva časopisa *Sestrinski glasnik/Nursing Journal* [6]. Opisani model ima nedostatke. Naime, vanjski suradnici/recenzenti u sadržaju rukopisa, a prema navedenim ključnim ili isključnim kriterijima ili prema navodima u odsječku *materijali i metode* mogu saznati detalje o instituciji u kojoj je provedeno istraživanje. Nadalje, ovaj model zahtijeva mnogo vremena za prikupljanje završnog mišljenja o rezultatu objavljivanja rukopisa koji se nalazi u procesu recenzije [6,7,8]. Iako se navedeni model recenzije danas smatra najučinkovitijim, danas ne postoje znanstveni dokazi za apsolutno potvrđivanje navedenog mišljenja [9,10].

Nakon što izabrani vanjski suradnici/recenzenti prihvate da izvrše pregled rukopisa, počinje *peer-review* proces. Vanjski suradnici/recenzenti svoje preporuke i izvješća šalju glavnom uredniku koji sažima njihove ocjene i preporuke te donosi završnu odluku, i to samostalno ili u dogovoru sa zamjenicima ili pomoćnicima glavnog urednika.

Rijetko je rukopis prihvaćen u izvornom obliku, češća je odluka da ga je potrebno prihvatiti s manjim ili većim izmjenama ili ga, pak, treba odbiti.

Katkad je za prihvaćanje rukopisa potrebno učiniti recenzije u nekoliko navrata pa glavni urednici šalju autoru/autorima višekratno izmijenjeni rukopis sve do trenutka dok on u cijelosti ne zadovoljava sve kriterije opisane u gornjem tekstu.

Zaključak/Conclusion

Mišljenja recenzenata i glavnog urednika donose poboljšanja u prezentaciji učinjenog istraživanja na nekoliko načina: povećava se stupanj jasnoće pisanog teksta, poboljšavaju se znanstvene karakteristike uporabljene znanstvene terminologije, poboljšanje metodologije literaturnih navoda, pojednostavljuju se zaključci, poboljšava se stupanj kvaliteta tablica i slika unutar teksta rukopisa.

Urednici i recenzenti časopisa SG/NJ primjenjuju tzv. *authors-friendly* pristup. Naime, nastoji se da mišljenje o rukopisu isključivo služi poboljšanju kvalitete rukopisa i njegovu publiciranju.

Literatura / References

- [1] Kronick DA. Peer review in 18th century scientific journalism. *JAMA*. 1990;263:1321-1322.
- [2] Burnham JC. The evolution of editorial peer review. *JAMA*. 1990;263:1323-1329.
- [3] International Committee of Medical Journal Editors. Uniform Requirements for Manuscripts Submitted to Biomedical Journals: Writing and Editing for Biomedical Publication. www.icmje.org.
- [4] Hames I. Peer review and Manuscript Management in Scientific Journals. Blackwell Publishing, OxfordUK, 2008.
- [5] Gannon F. The essential role of peer review. *EMBO Reports*. 2001;2:743. Doi: 10.1093/embo-reports/kve188.
- [6] Vičić-Hudorović V. Postupak izbora članaka za objavljivanje u časopisu *Sestrinski glasnik / Nursing Journal* 2014;19(1):3-5., Doi:10.11608/sgnj.2014.19.001.
- [7] Justice AC, Berlin JA, Fletcher H, Goodman SN. Do readers and peer reviewers agree on manuscript quality? *JAMA*. 1994;272: 117-119.
- [8] McNutt RA, Evans AT, Fletcher SW. The effects of blinding on the quality of the peer review. *JAMA*. 1990;263:1371-1376.
- [9] Van Rooyen S, Godlee F, Evans S, Smith R, Black N. Effect of blinding and unmasking on the quality of the peer review: A randomized trial. *JAMA*. 1998;280: 234-237.
- [10] Justice AC, Cho MK, Winker MA, Berlin JA, Rennie D. Does masking author identity improve peer review quality? A randomized controlled trial. *JAMA*. 1998;280: 240-242.